ואם כי אין דרכי בחיבור זה להאריך בקושיות ופירוקים מה שאינו נוגע לדינא, מ"מ לא אמנע לתרץ קושית המוס' שהיא לענ"ד סברא נכונה, במה שהקשו שם ט' ע"א ד"ה ההוא, למה לי קרא בסוכה דלך למעוטי שאול דהא שאול כשר וגזולה הא הוי ליה מצוה הבאה בעבירה, וליכא למעוטי שאול דהא שאול כשר וגזולה בלאו הכי פסולה, עי"ש. ונראה לי דהנה שני מינים יש במצוות עשה, אחד שהיא חיוב אקרקפתא דכל איש מישראל כמו תפילין ואתרוג ואכילת מצה, ומצוה כזו אם מקיים אותה עושה רצון הבורא יתברך ויתעלה כי כן צוה לו המלך ברוך הוא, ואם מבטל המצוה ואינו מניח תפילין או שלא נטל לולב ביטל המצוה ועשה נגד רצונו יתברך וענוש יענש. ויש מצוות שאין חיוב לעשותם כגון ציצית דהתורה לא חייבה אותו ללבוש בגד של ארבע כנפות ואם רוצה הולך בלא בגד של ארבע כנפות ואינו נגד רצון הבורא ברוך הוא, אך אם מביא עצמו לידי חיוב שבכוונה לובש ארבע כנפות לקיים מצות ציצית זה דרך הטוב וישר, הכלל, אם מקיים מצוה זו עושה רצון הבורא ברוך הוא אבל אם אינו מקיים מצוה אינו עובר על רצונו רק דאינו מקיים המצוה. וכן מצוה זו דהיינו סוכה יש בה שני חלקי המצוה, דהיינו בליל ראשון של סוכות מצות עשה לאכול כזית בסוכה ומחוייב לחזור אחר סוכה, ואם אינו רוצה לאכול אינו מועיל כי הוא מחוייב לאכול כמו מצה ותפילין, ואם לא קיים המצות עשה בלילה הראשון עושה נגד רצונו יתברך שמו. ובשאר הלילות וימים אם רוצה אינו אוכל ואינו יושב בסוכה ואין שום חיוב עליו כמו ציצית, אך אם אוכל מצות עשה לאכול בסוכה ומקיים רצונו ברוך הוא, אבל אם אינו אוכל אין חיוב. וגם בשני מצוות הללו הוא בליור ג"כ שמבטל המצוה ועושה נגד רצונו כמו שאינו מניח תפילין, כגון אם לובש בגד של ארבע כנפות ואינו מטיל ציצית אז עובר על המצוה, וכן אם אוכל אכילת קבע חוץ לסוכה עובר על המצוה. הכלל, דאם עושה המצוה מקיים בכל ענין המצוה ועושה רצונו ברוך הוא, ויש שאינו מקיים המצוה ועובר על רצונו כגון בלובש בגד של ארבע כנפות או אוכל קבע חוץ לסוכה, ויש שאינו מקיים המצוה וגם אינו עובר כגון באינו לובש הבגד ואינו אוכל כלל, וזה פשוט.

והנה נראה הא דמצוה הבאה בעבירה אינו יוצא, הטעם דהקב"ה אינו רוצה בכך ולא לרצון לפניו דקניגור יעשה קטיגור ואני ה' שונא גזל בעולה, עיין ר"ן שם פרק לולב הגזול [י"ד ע"א מדפי הרי"ף]. והנה משום זה שייך שפיר לומר דלא יצא ידי המצוה כי זה אינו רצון הבורא יתברך וא"כ לא קיים המצוה, וזה שייך שפיר במצוה החיובית כיון דלא יצא ידי חובת המצוה ממילא לא עשה המצוה ובטל המצוה כי זה בזה תליא כמו שבארנו, אבל במצוות שאינם חיוביות כגון ציצית וסוכה בשאר ימי המג, אם הם באים בעבירה אמת דלא קיים רצון הבורא ברוך הוא כי אין זה רצונו יתברך, אבל מ"מ לא בטל המצוה רק דלא קיים והוי ליה כמי שאינו לובש בגד כלל או לא אכל כלל דלא קיים, הכי נמי נהי דלא קיים המצוה כי לא לרצון לפניו בזה, אבל מ"מ לא בטל ולא נוכל לדון אותו כמו שאוכל חוץ לסוכה או שלובש בגד בלא ציצית, רק הוא כמו שאינו עושה המצוה כלל והולך בלא בגד או שאינו אוכל כלל, כי באמת הוא לובש ציצית ואוכל בסוכה, אך שאינו לרצון לפניו יתברך הוי ליה כאילו לא קיים המצוה, אבל לא נוכל לדון אותו כאילו בטל המצוה כיון דמ"מ עושה המצוה עיין ומבין.

ויש ג"כ נפקא מינה לדינא כי אם אינו רוצה לאכול בסוכה ואוכל חוץ לסוכה, או לובש בגד ארבע כנפות ואינו רוצה להטיל בו ציצית, כופין אותו עד שתצא נפשו ככל מצוות עשה, אבל בכהאי גוונא דהוי ליה כמי שאינו לובש כלל או אינו אוכל, א"כ אין כופין אותו אם רצה לאכול בסוכה כזו כיון דאינו מבטל המצוה. אך זה אי אמרינן מחמת מצוה הבאה בעבירה, אבל אם התורה פסלה גזול בפירוש, הוי ליה כמי שסיכך בסכך פסול שאין גידולו מן האדמה או מקבל טומאה דלאו סוכה כלל, ואם אוכל הוי ליה כמי שאוכל בבית כיון דהתורה גזרה דזו לא הוי סוכה כלל. א"כ נימא דאי מחמת מצוה הבאה בעבירה נהי דבמג אם ישב בסוכה כזו לא קיים המצוה אבל [גם] לא בטל, אבל עתה שהתורה גילתה דגזול פסול, א"כ הוי ליה כאילו בטל העשה כמו שאוכל בביתו, לכך כתבה התורה לך למעוטי גזול גבי סוכה וגבי ציצית כן נראה לענ"ד. הכלל דמצוה הבאה בעבירה, דמצוה הוי מצוה רק באה על ידי עבירה, א"כ הסוכה הוי סוכה רק שלא לרצון יחשב, אבל מ"מ אינו יושב חוץ לסוכה ואינו מבטל המצוה, אבל מה שהתורה פסלה א"כ ממילא אינו מצוה כלל ועובר מה שישב חוץ לסוכה, הפוך בה וכו' כי הדברים לענ"ד כנים ואמיתיים והארכתי עוד בזה דרך פלפול אין כאן מקומו בחיבור זה[טו].

טו) האחרונים הרבו לתמוה על חידושו של רבינו שיש ממוצע בין מצוה לעבירה, ראה שערי יושר שער ג' סי' י"ט ודגל ראובן ח"א סי' ד', ועי"ש עוד דמצוה הבאה בעבירה הוי חסרון בדבר עצמו שמקיים בו המצוה, כלשון הגמ' גזול דומיא דפסח, עי"ש. ובאתוון דאורייתא כלל י"א האריך הרבה בדברי רבינו, ובספרו גליוני הש"ס סוכה כ"ז ע"א כתב דסוכה היא מצוה חיובית ולכן מברכים עליה כל שבעה, אלא דבסוכות איכא במצוה גדר כעין דירה, והחיוב לדור שבעת ימים כמו בביתו, וכל שאוכל פת וישן מחוייב לאכול ולישון בסוכה. וכבר קדמו בחברא זו הרשב"א בשו"ת ח"ג סי' רפ"ז. ועיין בעל המאור סוף פסחים ובאבי עזרי הל' סוכה פ"ה הכ"ה מה שהעיר בדברי רבינו, ובמקראי קודש סוכות ח"א סי' ו', וחי' הגרז"ר בענגיס ח"א סי' כ' אות ב'.

[מנחת חינוך שכה, ט]

סוכה תחת חבלי כביסה

בסוגייתינו למדו ממה שנאמר (ויקרא כג מב) בסכת, שמשמעותו סוכה אחת בלבד, שמכאן שסוכה תחת הסוכה פסולה. וכן מבואר שבמקום שסכך פסול מצטרף עם סכך כשר הסוכה פסולה. ודנו הפוסקים לפי זה בדין סוכה העשויה תחת חבלי כביסה המתוחים מעליה, שיש מקום לומר שאם אין בין חבל לחבל ג' טפחים דנים כל החבלים כסכך אחד גדול מדין לבוד שכל פחות מג' כלבוד הוא, והרי כאן סכך אחד גדול והרי זה כסוכה תחת הסוכה וכסוכה תחת סכך פסול. ובשלמא לדעת הסוברים שאין אומרים לבוד אלא להתיר ולא להחמיר (רלב"ח סוכה פ"א מ' ג, עור או"ח סי' תרלג, רמ"א יו"ד סי' שצא ס"ד ועוד), הרי אין לומר כאן דין לבוד להחשיב כל החבלים כגג אחד ואינם פוסלים, אך לדעת הסוברים שאומרים לבוד אף להחמיר הרי יש לדון את החבלים כגג אחד מדין לבוד, ועל ידי כך תיפסל הסוכה שלמטה.

ובאמת לענין דומה לזה כתבו הפוסקים להחמיר, והוא בגג רעפים שהורידו את הרעפים ונשארו העצים הדקים שעליהם מניחים את הרעפים, ועל העצים הדקים הללו הניח את הסכך, וכתב בביכורי יעקב (סי' תרטו ס"ק ח) שראוי לחוש לדעת הסוברים שאומרים לבוד להחמיר, ולכן אם יש בין עץ לעץ פחות מג' טפחים הסוכה פסולה כיון שהעצים הללו פסולים לסכך כיון שלא נעשו לשם סוכה. וכן כתב במשנה ברורה (שם ס"ק ח) שראוי להחמיר בזה כדי לצאת ידי כל הספקות.

ולפי זה כתבו האחרונים שלכאורה גם בחבלי כביסה יש להחמיר שאם אין בין חבל לחבל ג' טפחים הרי הם כסכך פסול מדין לבוד, והסוכה פסולה הן משום סכך פסול והן משום סוכה שתחת הסוכה.

אך הגר"י פלקסר (שערי יצחק ס"ע, נוטעים כרם כ' עמ' לח-ק, וכרם מ' עמ' נט-עא) כתב להוכיח מסוגייתינו שאין לפסול סוכה שתחת חבלי כביסה, שהרי בסוגייתינו מבואר שסוכה שתחת האילן אם חמתו של האילן מרובה מצילתו הרי הסוכה שלמטה כשרה, ולדעת הרבה ראשונים (רלב"ח טור ושו"ע סי' תרטו ס"ח) הסוכה כשרה גם בלי שיערבבו את ענפי האילן עם הסכך. ולא חילקו בזה הפוסקים בין מקום שיש בין ענף לענף ג' טפחים למקום שאין בין ענף לענף ג' טפחים, ומבואר שגם אם אין בין ענף לענף ג' טפחים הסוכה שלמטה כשרה, ואין אומרים מחמת דין לבוד לראות כאילו כל ענפי האילן סכך אחד גדול הם ותיפסל הסוכה שלמטה משום סוכה שתחת הסוכה או משום סוכה שתחת סכך פסול.

ובטעם הדבר שאין אומרים לבוד בענפי אילן ובחבלי כביסה, כתבו הפוסקים בכמה אופנים. יש שכתבו שדין לבוד אין בכוחו לפסול אלא כשיש סכך פסול כשיעור אלא שאין חלקיו סמוכים זה לזה, ובזה יכול דין לבוד להחשיב את כל חלקי הסכך הפסול כאילו הם סמוכים זה לזה ואין אויר ביניהם. אבל במקום שחסר בשיעור הסכך הפסול, כגון בחבלים וענפי אילן שאין בין כולם כשיעור סכך כיון שחמתו מרובה מצילתו, ואין בו שיעור סכך פסול בארבעה טפחים, בזה לא יועיל דין לבוד להפוך האויר לסכך פסול להשלים לשיעור, שדין לבוד לא נאמר אלא לעשות האויר כמי שאינו ולא לעשותו כאילו הוא סכך פסול (קובץ מ"מ מהרן ושרגא פ-כ עמ' נה-נט, נוטעים כרם מ' שם בדברי סתפיגו).

ויש שכתבו שאין לומר דין סכך פסול וסוכה שתחת הסוכה אלא בדבר שניתן לשם סכך, אבל חבלי כביסה ואילנות שלא נועדו לשם סכך הרי גם דין לבוד לא יועיל לדונם כסכך פסול וכסוכה שתחת הסוכה (הגר"י פלקסר שם, והפמ"ג סי' כשו"ת מנחת שלמה מלק ח מיתן לא אות יט).

[מתוך: מתיבתא, פניני הלכה, עמ' טו]

©ה"ש/סוכה/ט ע"א-ע"ב - www.daf-yomi.com